

Eugenie Trützscher von Falkenstein

hranice mezi bratskými státy

spolupráce bezpečnostních orgánů NDR a ČSSR 1955-1989 in celoevropském kontextu

1. Studená válka 1955-1961	
Dne 9. 5. 1955 deset let po ukončení II. světové války vstoupila Spolková republika Německo do NATO. Stalo se tak na základě Pařížských dohod, které byly uzavřeny 24. října 1954. Státy východního bloku reagovaly na tento krok v roce 1955 a 14.5. založily Varšavskou smlouvu. Tím vstoupila studená válka do své další fáze.	1. Zjistí, které státy byly zakládajícími členy NATO. Objasni, jak se změnila úloha NATO po r. 1990. 2. Zjistí, které státy byly zakládajícími členy Varšavské smlouvy a kdy byla platnost smlouvy ukončena.
Jedním z podstatných předpokladů pro boj proti imperialistickému resp. komunistickému nepříteli byla spolupráce tajných služeb uvnitř každého tábora. Oba politické bloky využívaly tajné služby k tomu, aby ochránily vlastní státy. Na obou stranách vznikly organizace tajných služeb, které však v názvu neobsahovaly přívlastek „tajný“: ve Spolkové republice Německo to byla Spolková zpravodajská služba (Bundesnachrichtendienst – vznikla oficiálně 1.4.1956 a podléhala úřadu spolkového kancléře), v NDR byly jednotky tajných služeb 8.2.1950 začleněny pod ministerstvo pro státní bezpečnost (Ministerium für Staatssicherheit – dále jen MfS), v Československu byly tyto tajné jednotky začleněny pod ministerstvo vnitra. Spolková zpravodajská služba převzala dokumenty a kartotéky Gehlenovy organizace, která byla od roku 1949 vedena americkou CIA. O špionážním charakteru Spolkové zpravodajské služby svědčí to, že teprve v r. 1990 byl pro Spolkovou zpravodajskou službu schválen příslušný zákon.	Zjistí, jak byl v tehdejších některých západních a východních médiích prezentován konflikt mezi Západem a Východem.
Zvláštní pozornost zasluhuje jazyk, v němž byly sepsány protokoly a dohody mezi orgány NDR a Československa. Obvykle byly sepsány v češtině a v němčině. Žádný úřední přípis není ve slovenštině, ačkoli slovenština byla druhým úředním jazykem Československa. Existují ale také mezistátní protokoly, jejichž text v ruštině platí za originál. Příkladem takového dokumentu je 26stránkový protokol uzavřený mezi oběma ministerstvy v lednu 1978 o nasazení techniky na hranicích.	Srovnej oficiální řeč bezpečnostních orgánů s běžně používaným jazykem, věnuj pozornost větnému uspořádání a termínům, které bezpečnostní orgány používaly.
Až do založení Varšavského paktu v roce 1955 je možno označit spolupráci mezi bezpečnostními orgány jako sporadickou. V červenci 1955 podepsali berlínský	

<p>zástupce čs. ministerstva vnitra a státní sekretář Ministerstva pro bezpečnost NDR Protokol o spolupráci obou organizací. Protokol se stal základem pro další protokoly, v nichž byla spolupráce upřesňována. Na společném zasedání v březnu 1958 v Praze byl Protokol podepsaný před třemi lety nejen potvrzen, ale ještě rozšířen. Těžiště pozorování (které byly nazývány také operativní činností) bezpečnostních orgánů obou států bylo zaměřeno na území SRN. Na základě protokolu z r. 1958 se oblast zájmu bezpečnostních orgánů obou zemí rozšířila i na skupiny osob a další oblasti a státy.</p>	<p>Zjistí a zaznamenej, o které okruhy osob se jednalo.</p>
<p>2. Hraniční režim v reálném socialismu 1961 – 1967</p>	
<p>Na začátku 60. let 20. století oznámilo Československo, že už dosáhlo socialismu. Ústava z r. 1960 změnila proto název státu na Československá socialistická republika.</p>	<p>Vysvětli, jak v té době vypadal v obou německých státech a v Československu každodenní život. Některé potraviny a předměty denní potřeby v NDR a ČSSR bylo možné získat v určité době v omezených množstvích. Zjistí, o jaké zboží se jednalo.</p>
<p>Režimy v NDR a ČSSR si kladly za cíl socialismus, ale jejich vládám bylo stále zřejmější, že část obyvatelstva (a to nejen příslušníci inteligence, ale i dělníci a rolníci) se s tím neztotožňuje a řešení hledá v odchodu na Západ. Německo-německá hranice v Berlíně byla prostupnější, než hranice československo-německá. Podle současných zjištění opustilo svůj stát mezi rokem 1949- 13.srpnem 1961 2 686 942 obyvatel. Tento masový útěk obyvatelstva neměl spojitost pouze s nespokojeností s režimem. Jak vyplývá ze služebního pokynu 2/59 MfS ze 7.4.1959 pro krajské vedoucí, nemělo ministerstvo dostatek informátorů, kteří by mohli poskytnout informace o záměrech občanů opustit NDR, a nemohlo tak tomu zamezit. Protože získávání nových spolupracovníků pro Státní bezpečnost (nábor kádrů) náborovými brigádami nemělo požadovanou účinnost, bylo doporučeno spolupracovníkům MfS z nižších útvarů, aby hledali vhodné kandidáty ve svých bydlištích.</p>	<p>Zjistí délku hranice: a) mezi oběma německými státy b) mezi NDR, NSR a ČSSR c) mezi oběma mocenskými bloky.</p> <p>Dok.III.080459</p>
<p>Vláda NDR, která byla současně vedením strany, reagovala na masový útěk svých občanů nočním vybudováním zdi 13. srpna 1961, což může být označeno jako vrchol studené války. Stavba zdi měla bezprostřední účinek na zajištění NDR a na personální obsazení hranic. Pohraniční policie NDR byla 15. 9.</p>	<p>Zjistí celkovou délku Berlínské zdi.</p>

<p>1961 podřízena ministerstvu národní obrany. Činnost (operativní pátrání) byla od srpna 1962 převzata nově vytvořenou pracovní skupinou Pasová kontrola a pátrání. Mezi lety 1961 a 1968 se věnovaly orgány státní bezpečnosti obou „bratrských“ států budování vzájemné spolupráce ve smyslu Protokolů o spolupráci MV ČSSR a MfS NDR z r. 1955 a 1958 .</p>	
<p>V listopadu 1965 byly v Berlíně Protokoly z 50. let nahrazeny novým ujednáním. Na základě tohoto ujednání podléhali v budoucnu všichni turisté obou států při svých cestách do jiných zemí tzv. operativní kontrole, to znamená, že byli sledováni.</p>	<p>Odhadni, jakým způsobem mohli být sledováni turisté v zahraničí.</p>
<p>Aby byl udržen krok s rychle se rozvíjícím technickým vývojem v oblasti médií, byla dohodnuta spolupráce v oblasti vědecko-technického průzkumu. Výslovně měly být sledovány osoby „zvláštního zájmu“.</p>	<p>Zjisti, o jaké technické přístroje se jednalo. O jaké další skupiny osob se zajímala STB a Stasi?</p>
<p>Ujednání na ministerské úrovni byla konkretizována pro všechny nižší pracovní úrovně. MfS kladlo důraz zejména na to, aby jejich českoslovenští kolegové zaujímali správné názorové postoje k opatřením NDR z 13. srpna 1961. K dojednaným opatřením patřilo zajištění hranic do hloubky 30 km od hranice NDR/SRN/ČSSR československou armádou.</p>	<p>Spolu se skupinou spolužáků zjisti a ukaž na mapě, o jaké oblasti se jednalo.</p>
<p>Mezistátní ujednání o bezvízovém styku mezi oběma státy z 14.6.1967 neznamenovalo, že občané mohli zcela volně překračovat hranice. Pro cestu do Československa na dobu nejvýše dvou dnů potřebovalo v r.1967 stejně jako předtím 595 tisíc východoněmeckých občanů povolení, které jim bylo uděleno na příslušné okresní policejní služebně po předložení osobních dokladů. Znamenalo to, že žádosti o výjezd nebyly přezkoumávány na úrovni MfS, takže do ČSSR mohli vycestovat také občané, aniž by bylo MfS informováno o jejich výjezdu.</p>	<p>Zjisti, od kdy mezi Německem a Československem/Českou republikou existují otevřené hranice. Uveď, jaké výhody nebo nevýhody to má pro občany v příhraničním regionu.</p>
<p>K tomuto okruhu osob se počítá také 778 registrovaných občanů NDR, kteří se v r.1967 potkali na území ČSSR s občany ze Západu, a rovněž tak 385 východoněmeckých občanů, kteří se pokusili ilegálně opustit NDR přes území ČSSR, z nichž 200 bylo zadrženo spolupracovníky MfS. Podle zprávy pracovní skupiny Zajištění cestovního provozu se 82 osobám podařilo hranici prolomit. Co se stalo se zbývajících 103 osobami, se nepodařilo zjistit.</p> <p>Aby se v budoucnosti snížil počet občanů, kteří opouštějí NDR ilegálně, nebo těch, kteří by mohli poškodit pověst NDR, byla na základě průzkumu pracovní skupiny MfS pro zajištění cestovního provozu provedeného v době od 13. do 25. 11. 1967 v okrese Oelsnitz navržena další opatření. Podle nich byly přezkoumávány žádosti všech podezřelých občanů, kteří chtěli cestovat do ČSSR, příslušnými okresními</p>	

služebnami MfS.	
3. Pražské jaro a počátek normalizace 1968 - 1969	
V Československu byla již od krachu 3. pětiletky v r. 1964 ostře kritizována situace, která vznikla důsledným uplatňováním centrálně řízeného hospodářství. Státní systém byl kritizován také spisovateli a dalšími intelektuály, kteří žádali větší svobodu ve společnosti. Omezení centrálního plánovaného hospodářství nebylo možné bez jisté demokratizace společnosti.	Objasni termín centrálně řízené hospodářství..
Volbou Alexandra Dubčeka do čela Ústředního výboru Komunistické strany ČSSR byly vytvořeny předpoklady pro demokratické změny ve společnosti.	Zjisti, se kterou státní funkcí byla spojena do nástupu A. Dubčeka funkce prvního tajemníka KSČ.

V souvislosti s demokratizačním procesem vyvstala otázka nového uspořádání vzájemných vztahů mezi Čechy a Slováky v ČSSR. Výsledkem bylo zakotvení federálního uspořádání státu v ústavě.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Objasni, proč je pro mírové soužití důležité respektování národní identity. 2. S příslušníky kterých národů a národností se setkáváš ve škole/ve svém okolí.
Dne 1.července 1968 zrušilo ČSSR hraniční pásmo při státní hranici s NDR. Mohla se tak uskutečnit přátelská setkání lidí – často příbuzných - jako tomu bylo např. v případě obyvatel Klingenthalu a Kraslic, o čem již 4. července informovala příslušná místa MfS v Karl-Marx Stadt.	Vyhledej na mapě města Kraslice a Klingenthal. (text zkrácen)
„Atmosféra plného porozumění“bezpečnostních složek, která byla zdůrazňována ještě při jednání obou ministerstev vnitra v květnu 1967, byla narušena. Demokratizace v ČSSR byla ze strany státních orgánů NDR sledována s obavami a s nedůvěrou. U většiny komunistických stran se objevila obava, aby se demokratizační snahy nerozšířily i do jejich republik. Proto v červenci 1968 poslalo vedení SED a dalších čtyř komunistických stran varovný tzv. Varšavský dopis československému vedení. Ve stejné době probíhala v NDR diskuze o případné změně ústavy, která byla navržena Lidovým shromážděním NDR v únoru 1968. Ústava měla jediný cíl – posílení moci jedné strany. Přidáním slova „socialistický“ do ústavy chtěly státní špičky dokumentovat, že byl také dosažen socialismus. Na rozdíl od československé ústavy rezignovali němečtí soudruzi na uvedení adjektiva „socialistický“ do názvu státu. Návrh ústavy byl předložen k lidovému hlasování a byl 6.4.1968 schválen. Za dva dny na to Walter Ulbricht ústavu podepsal a ta vstoupila 9.4. v platnost.	<ol style="list-style-type: none"> 1.Zjisti, kdo byl Walter Ulbricht a jakou funkci zastával. 2.Jak se jmenovala vedoucí strana v NDR? Proč tomu tak bylo? <p>Dok.: VII.150768</p>
Pražské jaro bylo násilně ukončeno 21.8.1968 vstupem vojsk Varšavské smlouvy. Tímto vpádem byla obnovena	1.Zjisti (najdi příklady), jak lidé v ČSSR

<p>vedoucí úloha strany v plném rozsahu, to se dotklo nejen práv jednotlivců, ale i celého státu. Federalizace ČSSR byla sice ustavena k 50. výročí založení Československa, jak bylo dohodnuto, avšak veškerá klíčová rozhodnutí musela být jako předtím posvěcena Ústředním výborem KSČ a Moskvou ve jménu socialismu.</p>	<p>reagovali na vpád vojsk Varšavské smlouvy. 2. Odhadni, jak se asi cítili obyčejní vojáci jednotlivých armád invazních vojsk.</p>
<p>Záchrana socialismu byla postavena nejen nad právo jednotlivců, ale také nad práva národů a států. Brežněv výslovně zdůraznil ve své řeči na 5. sjezdu Polské dělnické strany 12. listopadu 1968, že pokud je ohrožen socialismus v jedné zemi, je to problémem všech socialistických států. Tím zdůvodnil možnost zasahovat v každé zemi, kde by taková situace nastala. Jeho vyjádření vešlo do dějin jako tzv. Brežněvova doktrína.</p>	<p>Vysvětli, proč Brežněvova doktrína je vážným zásahem do suverenity státu. Dok.: VII. 12111968</p>
<p>Vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa nešokoval jen obyčejné lidi, ale také spolupracovníky státních orgánů. Soudruzi z MfS byli svědky toho, jak jejich čeští kolegové z výboru strany při ministerstvu vnitra odsuzovali vstup vojsk. Tím ztratila státní bezpečnost NDR své partnery na straně ČSSR a musela se nyní sama angažovat při ostraze hranic.</p>	<p>Vysvětli, proč mnozí komunisté v ČSSR souhlasili s Pražským jarem. Proč byl pro ně vstup vojsk šokem?</p>
<p>O skutečné situaci na hranici se dozvěděla centrála v Berlíně od spolupracovníků MfS z Karl-Marx-Stadtu. Ve zprávě z 23.8. informovali o transparentech – některých až několik metrů dlouhých – s hesly zaměřenými proti sovětským vojskům, německé národní lidové armádě a opatřením NDR. Aby se občanům NDR zabránilo v účasti na protestních akcích a shromážděních v Československu proti vstupu států Varšavské smlouvy, přerušila NDR provoz na hranicích. Všechna povolení k výjezdu udělená občanům NDR před 21. srpnem, ztratila svou platnost. V září a v říjnu 1968 MfS vydávalo stále další instrukce a pokyny pro zvládnutí situace na hranicích, protože se socialistický tábor obával ohrožení těch, kdo uvítali vstup vojsk Varšavské smlouvy. Z těchto pokynů je zřejmé, že zastáncům vstupu vojsk mělo být poskytnuto útočiště a úkryt.</p>	<p>Vysvětli, jak se cítili občané NDR a jak reagovali na tyto transparenty. Dok.:III.230868</p>
<p>Českoslovenští komunisté se museli zavázat Moskvě k personálním změnám. Alexandr Dubček odstoupil ze svého úřadu prvního tajemníka 17.dubna 1969.</p>	
<p>O měsíc později navštívil nový první tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák předsedu státní rady a prvního tajemníka SED Waltera Ulbrichta v Erfurtu. Toto setkání lze chápat jako demonstrativní návrat Československa do socialistického tábora. V červenci 1969 byla opět obnovena spolupráce pasových oddělení NDR a ČSSR.</p>	
<p>U příležitosti 20 výročí založení MfS navštívil 6. února 1970 zástupce Státní bezpečnosti z Plzně město Schönberg. V rámci uskutečněných rozhovorů se tento major okrajově vyjádřil k současné politické situaci v Československu.</p>	<p>Zkus se vcítit do stavu obou zmiňovaných mužů. Když to všechno vyprávěl český</p>

<p>Vedoucí oddělení MfS z tohoto vyjádření sestavil zprávu. V ní se uvádějí problémy československé bezpečnosti, které plynou z toho, že v mnohých úřadech a také u Státní bezpečnosti jsou jako předtím zaměstnání přívrženci reformního křídla, kteří by měli být dnes považováni za nespolehlivé. Proto také už nelze považovat 20 rezidentur Státní bezpečnosti v kapitalistické cizině za spolehlivé.</p>	<p>spolupracovník, mohl si být vědom závažnosti svých výpovědí?</p>
<p>Negativní informace o stavu bratrské strany a o zajištění hranice příslušnými orgány ČSSR byly alarmující pro VI. hlavní oddělení MfS, které bylo odpovědné za turistiku, a to zejména proto, že mládež v NDR se stále více zajímala o odpírání svobody a stále méně byla ochotna se podřizovat.</p>	<p>Zjisti, o které svobody se v té době mládež především zajímala.</p>
<p>Dne 3. července 1971 byl v Berlíně podepsán protokol, z něhož jsou opět zřejmé představy soudruhů z NDR. Podle nich měl být cestovní a turistický pohyb občanů NDR na celém území ČSSR sledován operativní skupinou MfS v ČSSR. Pro tento účel zajistily orgány československé bezpečnosti možnosti pro setkávání v lázeňských centrech v oblasti Karlových Varů, Mariánských lázní a Františkových lázní.</p>	
<p>V lednu 1972 byl znovu oficiálně obnoven bezvízový styk, jenž byl přerušeno v srpnu 1968. Pouze v období 15.1.1972 až 13.2.1972 cestovalo do ČSSR 97 211 občanů NDR, přitom jenom přes přechod v Oberwiesenthalu 76 839. Na nárůst počtu turistů muselo MfS reagovat. Zvýšilo především počet neoficiálních spolupracovníků MfS (informátorů) v ČSSR. Aby byla zajištěna spolupráce, byl německým soudruhům v Karlových Varech, Mariánských lázních a v Chebu přidělen vždy jeden spolupracovník místní Státní bezpečnosti. Dosah samostatnosti MfS dokládá skutečnost, že vedoucí operativní jednotky byl v zásadě povinen o svých aktivitách a úmyslech informovat oddělení pro mezinárodní vztahy československého ministerstva vnitra, avšak v těch případech, kdy hrozilo nebezpečí z prodlení, byl oprávněn dohodnout nejrychlejším způsobem své jednání s operativními spolupracovníky MfS a československou stranu informovat dodatečně.</p>	<p>Vysvětli, co by pro tebe znamenalo vědět, že nemůžeš svobodně vyjádřit své mínění, aniž bys měl strach, že budeš z toho mít potíže.</p>
<p>Vzhledem k nedostatku zboží všeho druhu, jenž byl popsán v jedné zprávě krajské zprávy MfS z Karl-Marx-Stadtu 14. října 1971 a opět 15. února 1972, nebylo překvapivé, že občané NDR v ČSSR kupovali všechno, co mohli dostat. K tomu patřily sardinky v oleji, káva, šťávy, ořechy, kosmetické přípravky a sladkosti, ale také obkladačky, podlahové krytiny a kožené oblečení. Ojedinele byla také nakupována zařízení na vytápění bytů.</p>	<p>Zjisti, které potraviny/technické přístroje/příslušenství, textil atd. v určitých dobách nebyly v NDR a v ČSSR k dostání.</p>
<p>Vládní ujednání o zřízení a údržbě tajných vládních telefonních a dálkopisných linek z 28. prosince 1972 může být považováno za znak normalizace vztahů obou</p>	<p>Vysvětli, jaký význam mohla mít tato technická zařízení pro</p>

bratrských států, jelikož otázka vzájemných přímých spojení zaměstnávala různé delegace obou států od roku 1955.	pozorování a pronásledování občanů.
4. Období po Helsinkách: 1975 – 1984	
Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (KBSE), která se konala v Helsinkách na popud socialistických států, trvala s přípravnou konferencí více než dva roky (od roku 1972 do roku 1975). Konference byla součástí procesu snížení napětí v Evropě. Velký význam v tomto procesu měla nová východní politika SRN. Za vlády kancléře Brandta byly uznány východní hranice NDR/Polsko a Mnichovská dohoda byla uznána za nulitní. Konference se stala milníkem pro snížení napětí v Evropě. Východoevropským státům šlo kromě odzbrojení o hospodářskou, vědeckou a kulturní spolupráci v Evropě; západoevropským státům šlo o globální vojenskou rovnováhu, o humanitární otázky a o lidská práva.	Zjisti: 1. Co byla Mnichovská dohoda, kdo ji podepsal a jaký význam měla pro Československo a pro Evropu; 2. Zjisti, kdy byla uznána nulitní Mnichovské dohody SRN.
V srpnu 1975 v Helsinkách 35 států podepsalo závěrečné dokumenty konference. V takzvaném III. koši se jednotlivé státy zavázaly uskutečnit taková opatření, která „usnadňují volnější pohyb a kontakty, individuální a kolektivní kontakty, soukromé i oficiální mezi osobami, institucemi a organizacemi zúčastněných států a přispívají k řešení humanitárních problémů, které v této oblasti vznikají“.	1. Přečti si text Závěrečného dokumentu. 2. Rozvaž, jak občané NDR a ČSSR reagovali na práva přislíbená v dokumentech. Dok.: VII.010875
Aby demonstrovaly svou dobrou vůli vůči Západu, podepsaly a ratifikovaly také oba státy ČSSR (23.12.1975) i NDR (9.3.1976) Mezinárodní pakt o občanských a sociálních právech OSN. Svým podpisem se oba státy zavázaly akceptovat svobodné vyjadřování mínění občanů, aniž by je za to směl kdokoli svévolně pronásledovat. Komunistické státy se dále zavázaly dovolit každému opuštění státu.	Přečti si text Paktu a uvaž, kterou část ty osobně považuješ za důležitou. Dok.:VII.161266
Také Směrnice o úpravě právních vztahů mezi ČSSR a emigrací z 16. 3. 1977 sloužila k tomu, aby navenek demonstrovala dobrou vůli. Tato směrnice se týkala 100 000 Čechů a Slováků, kteří se bez povolení státních orgánů zdržovali v západních zemích, a rovněž tak jejich příbuzných v Československu. Cílem této směrnice byla jednak restriktivní opatření vůči „reakcionářským emigrantům“, na druhé straně směrnice vycházela vstříc „pokojným“ emigrantům.	Zjisti, kolika rodin Tvých spolužáků se dotkla emigrace Zjisti, který úřad ve Tvém okolí se zabývá problematikou migrantů. Dok.: VI.160377
Aby československý stát získal informace o emigrantech a také o politické a společenské situaci, v níž žili, musel získat mezi emigranty informátory. MfS se však stejně jako dříve zabývalo zdokonalením metod pozorování a dokonce špionáže jednotlivých občanů, a to zejména proto, že se obávalo, že stále více občanů se bude odvolávat na realizaci humanitárních opatření dohodnutých v III. koši.	

<p>Dne 1. ledna 1977 247 občanů (na základě Charty KBSE nazývaných chartisté) zveřejnilo výzvu, v níž požadovali, aby byly uvedeny do praxe zásady obsažené v Závěrečném protokolu KBSE o občanských a sociálních právech. K signatářům patřili mj. dramatik a spisovatel Václav Havel, filosof prof. Jan Patočka, diplomat a politik prof. Jiří Hájek. Komunistická strana reagovala na výzvu zatčením a vězněním nebo nucenou emigrací vedoucích osobností chartistů, což bylo v rozporu jak se Závěrečným aktem KBSE, tak s Mezinárodním paktem o občanských a sociálních právech. Strana vycházela z toho, že bez vedoucích špiček bude hnutí brzy zlomeno. K tomu však nedošlo. Členové Charty 77 v následujících letech spolupracovali s jednotlivými členy nezávislého mírového hnutí v NDR, což intenzivně zaměstnávalo bezpečnostní orgány obou států. Socialistické vlády nebyly připraveny cokoli změnit na svých dosavadních praktikách vůči občanům usilujícím o svobodu a sebeurčení. Nic se nezměnilo ani na práci bezpečnostních orgánů – snad jenom to, že došlo ke zdokonalení jejich metod a k dokonalejšímu zaměření na potenciální nepřátele.</p>	<p>Přečti si koš III Závěrečného protokolu KBSE a uvaž, ve kterých bodech vlády porušily přísliby, které samy učinily. Dok: VI.010177</p>
<p>Na úrovni státních orgánů se pracovalo stejně jako dříve, a dokonce se tyto orgány cítily velmi přepracované. Na pracovní přetížení svých 37 spolupracovníků si stěžovalo příslušné oddělení Státní bezpečnosti v Karlových Varech ve zprávě ze 17. listopadu 1975 a požadovalo posílení. Na 13 stranách zprávy se popisuje důvod přetížení, jež vede k částečnému neplnění operativních úkolů. Bylo to přičítáno hlavně nárůstu turistů z NDR a západoevropských států – tady hlavně ze Spolkové republiky Německo. Bezpečnostní orgány musely zpracovávat stále častější požadavky ze strany MfS a současně čelit ztrátě svých spolupracovníků po čistkách v Komunistické straně Československa. Podle údajů okresního oddělení Státní bezpečnosti v Karlových Varech z r. 1975 na 129 410 registrovaných obyvatel okresu Karlovy Vary připadaly ročně 2 miliony návštěvníků z NDR a 30 000 turistů ze Sovětského svazu. Stoupající počet návštěvníků z NDR vedl k nárůstu dotazů k pobytu turistů, případně ke spolupráci MfS s bratrským orgánem. Žádosti o informace se v období 1971 – 1975 zvýšily čtyřikrát, z 48 dotazů v r. 1971 na 206 dotazů v r. 1975.</p>	<p>1. Vysvětlí, které informace o turistech z NDR vyžadovaly státní orgány obou států. 2. Sestav seznam pravděpodobných otázek, na něž by se mělo odpovědět.</p>
<p>Oba bezpečnostní orgány věnovaly zvláštní pozornost setkávání občanů obou německých států v karlovarské oblasti, zvláště když přijeli společně, nebo když se jednalo o setkávání příslušníků jedné rodiny, nebo o osoby, které byly sledované pro podezřelé sdružování.</p>	
<p>MfS se zabývalo objasněním otázky „Kdo je kdo?“, aby se dozvědělo více o názorech občanů. U krajské správy MfS Drážďany bylo zjištěno, že touto metodou jsou dosahovány</p>	<p>Vysvětlí, co přimělo občany NDR/ČSSR ke spolupráci</p>

<p>u neoficiálních spolupracovníků (informátorů) dobré výsledky pro operativní jednání. V případě ubytování a způsobu trávení volného času však nebylo docíleno požadovaného úspěchu, protože jako předtím docházelo „k opožděnému zjišťování nepřípustných kontaktů a jiných významných prohřešků proti bezpečnosti v oblasti volného času“.</p>	<p>s bezpečnostními orgány.</p>
<p>Pro zostření opatření k tzv. „Odhalování a zmaření nepřátelských plánů“ bylo 9. března 1977 podepsáno čtrnáctistránkové ujednání mezi NDR a ČSSR. Týkalo se nejen operativně-technické oblasti a radiového průzkumu, ale i obranného zajištění armád obou států.</p>	
<p>V rozporu se závěry konference v Helsinkách dále pokračovalo vyzbrojování v obou mocenských blocích NATO a Varšavském paktu a v jednotlivých státech těchto bloků byly umisťovány rakety. V roce 1979 umístil Sovětský svaz na území NDR taktické rakety krátkého doletu. Na území SRN byly od roku 1983 umisťovány americké rakety středního doletu. Ve stejném roce byly na území ČSSR umístěny sovětské rakety SS12. Proti tomu protestovali členové Charty 77 otevřeným dopisem adresovaným západním mírovým iniciativám, v němž vyzývali k oboustrannému odzbrojení.</p>	<p>Objasni pojmy vyzbrojování a odzbrojení.</p> <p>Dok.: VI.011183</p>
<p>V následujících letech byla spolupráce mezi MfS a ministerstvem vnitra NDR na jedné straně a ministerstvem vnitra ČSSR na druhé straně potvrzena nebo rozšiřována dalšími ujednáními a protokoly. Ve srovnání s dřívějšími plány a ujednáními bylo v nich přesně deklarováno, kdo patří k protivníkům. Tak byl např. jmenován PEN klub, Světový židovský kongres, katolické emigrantské skupiny nebo jednotlivci české a německé národnosti, jako Wolf Biermann, Jürgen Fuchs nebo Jiří Pelikán. K plánu pro spolupráci pro období 1982 – 1985 byla připojena příloha, obsahující devět bodů postupů, které měly být společně rozpracovány.</p>	<p>1) Vysvětli, proč oba státy měly strach před uvedenými organizacemi. 2) Zjisti, kdo byly uvedené osoby.</p>
<p>Spolupráce v oblasti obecných pozorování byla zaměřena na vědeckou, uměleckou a lékařskou inteligenci a rovněž tak na mládež – především na studenty. Stejně jako předtím byli sledováni všichni turisté. Vstup do ČSSR byl turistům odepřen už při zjištění, že turisté mají u sebe předměty, které by mohly sloužit nedovolené činnosti nebo spáchání trestného činu, jako byly dalekohledy, kompasy, kleště pro přestřihnutí drátů, mapy s vyznačením hraničních hlásek ČSSR do NSR a Rakouska, osobní dokumenty a doklady, jako vysvědčení, průkazy atd.</p>	<p>Vysvětli, co bys vzal s sebou na výlet a co bys vzal, kdybys plánoval emigraci.</p>
<p>Všichni lidé, kteří cestovali v roce 1978 na mistrovství světa v ledním hokeji do Prahy, byli v rámci akce „Extrém Prag“ (Extrém Praha) na hranici prohlédnutí a filtrování. Pro sledování účastníků mistrovství světa byli MfS v Praze přiděleni neoficiální spolupracovníci (informátoři).</p>	<p>Vysvětli, jak v praxi probíhala spolupráce.</p> <p>Dok.: III.130583</p>

<p>V té době už byla rozpracována výměna spolupracovníků na úrovni expertů, např. v oblasti kriminální fotografie, použití pachových konzerv v praxi a rovněž tak výměna přípravků pro kontrolu kriminálně podezřelých osob.</p>	
<p>I obvykle apolitičtí občané obou států začali požadovat širší práva. Už jenom skutečnost, že o Letnicích 1983 se v Praze chtěli setkat mladí lidé z NDR se svými pražskými vrstevníky, uvedla i bezpečnostní orgány obou států do poplachové pohotovosti. Akce „Hopfen 83“ (Chmel 83) nařízená vedoucím hlavního oddělení VI generálmajorem Fiedlerem trvala celých 5 dní. V Praze bezpečnostní orgány vyhnaly cca 200 mladých lidí pendrekou a slzným plynem před restaurací „U Fleků“ a přesunuly je na předměstské nádraží Bubeneč, kde byli naloženi do vlaku směřujícího do NDR. Po odjezdu vlaku neznámá osoba zatáhla za záchrannou brzdou a občané NDR se opět odebrali směrem do centra Prahy.</p>	<p>Vysvětlí, proč Státní bezpečnost obou států takto reagovala.</p>
<p>Zástupci opozice z NDR a ČSSR začali výrazněji spolupracovat, aby se vzájemně posílili a získali větší ohlas u veřejnosti. Dne 22. listopadu 1984 opozice zveřejnila společné prohlášení, ve kterém se vyjádřila pro dodržování lidských práv ve smyslu Závěrečného helsinského protokolu. Následovala Pražská výzva z března 1985 a poté založení „Kontaktní skupiny k Chartě 77“. Všechny tyto aktivity byly pečlivě sledovány oběma bezpečnostními státními orgány, ale většinou bylo upuštěno od tvrdých zásahů proti jednotlivým osobám.</p>	
<p>5. Gorbačovské období 1985 – 1989</p>	
<p>Dne 11.3.1985 zvolil Ústřední výbor Komunistické strany Sovětského svazu generálním tajemníkem KSSS Michaila Gorbačova. V této době se v Sovětském svazu naplno projevil ekonomické problémy. SSSR byl vyčerpán vysokými náklady na zbrojení a válkou v Afganistánu. Reformy ve společnosti byly tudíž nevyhnutelné. V únoru 1986 byly na 27. sjezdu KSSS schváleny zásady reform: Glasnosť (veřejná informovanost), Perestrojka (přestavba) a Uneskorenije (zrychlení).</p>	<p>Zjistí, co v praxi znamenala realizace zásad Glasnosť Perestrojka a Uneskorenije.</p>
<p>Sovětský svaz už neměl sílu podporovat komunistické režimy v zemích východního bloku, proto bylo nutné politiku k těmto státům nově definovat.</p>	<p>Zjistí, kdy byla odvolána Brežněvova doktrina.</p>
<p>V socialistických státech však tyto reformy nebyly okamžitě patrné. Kontrola občanů pokračovala, neomezovala se pouze na sledování osob. Dopisy, které občané NDR posílali na Západ z Československa, byly zadržovány a předávány MfS. Tato praxe byla potvrzena i v Plánu spolupráce bezpečnostních orgánů na léta 1986 – 1990.</p>	<p>Objasni, proč občané NDR posílali dopisy z ČSSR.</p>
<p>Bezvízový styk, který umožňoval setkávání lidí z obou států představoval pro bezpečnostní orgány velké zatížení, protože musely pečlivě sledovat osoby, které vzbuzovaly</p>	<p>Dok. III.050286</p>

<p>podezření, že by mohly ilegálně opustit NDR přes území ČSSR. Vedení MfS šlo o to, aby kontroly na hranicích byly co nejeftivnější. Ze zprávy MfS z května 1986 se dozvídáme, že na hranici NDR s ČSSR na hraničním úseku dlouhém 241 km s 13 hraničními přechody bylo nasazeno kolem 2 000 stálých zaměstnanců a další dobrovolní pomocníci, což znamenalo, že 1 km hranice sledovalo 8 osob, tedy v průměru 1 osoba na 125 m státní hranice. Tyto osoby měly sledovat všechno podezřelé a veškerá zjištění měly okamžitě hlásit. K podezřelým osobám patřili například lidé, kteří chtěli koupit opuštěné domy v příhraničí. Mezi lednem a zářím 1986 bylo skutečně registrováno 55x více pokusů o nezákonné narušení státní hranice NDR/ČSSR, než tomu bylo o rok předtím.</p>	
<p>Ještě v r. 1988 byla na obou stranách snaha zdokonalit hraniční kontroly, a to bez ohledu na situaci v SSSR, kde se realizací glasnosti a perestrojky začal socialismus měnit. Motivace pohraničních jednotek pro zdokonalování činnosti na obou stranách hranice nebyla nejlepší, proto se společný plán ministerstva vnitra ČSSR a ministerstva obrany NDR zabýval tím, jak do r. 1995 posílit politickou práci. Pozornost se soustředovala především na vedení stranických a mládežnických organizací.</p>	
<p>Občané socialistických států nejenom se zájmem naslouchali Gorbačovovým myšlenkám, ale stále hlasitěji se dovolávali jejich realizace. Opozice v NDR i ČSSR sílila, rostl i počet emigrantů z NDR, kteří využívali tzv. maďarskou cestu i cestu přes západoněmecké velvyslanectví v Praze. Na podzim 1989 se socialistický tábor po protestech občanů rozpadl. Původní myšlenka reformovatelnosti socialismu se ukázala jako neuskutečnitelná, aniž by socialismus byl odstraněn. Pád Berlínské zdi 9.11. 1989 byl definitivní tečkou za obdobím studené války, která rozdělila Evropu do dvou nepřátelských bloků a vytvořila nenormální poměry na hranicích mezi oběma tábory.</p>	<p>1. Zjistí kdy a jak využili občané NDR západoněmecké velvyslanectví v Praze k emigraci. Jak se v řešení angažovala při řešení tohoto problému západoněmecká vláda? 2. Zjistí a vysvětlí, kdy a proč využívali občané NDR k emigraci Maďarsko. 3. Vyjmenuj ty státy, v nichž se v r. 1989 rozpadl socialistický režim. Dok.: VI.091189</p>